

УДК 687.01 "1980/2010" 391 7.05

МОТИВИ COMMEDIA DELL'ARTE В ДИЗАЙНІ ОДЯГУ 1980 – 2010-х рр.

КОСТЕЛЬНА Марія

Університет економіки і права «КРОК», Україна
kostelni@ukr.net

Охарактеризовано образно-пластичні особливості та основні типи інтерпретації мотивів commedia dell'arte в дизайні одягу кінця ХХ – початку ХХІ ст. Встановлено, що підґрунтям їх актуалізації слугували суголосність сміхового характеру італійського народного театру естетичним принципам постмодернізму; прагнення до інтертекстуальних творчих рішень; зростання значущості образно-художнього складника дизайну одягу і трансформація його об'єкту у самоцінний мистецький твір. З'ясовано, що основними методами дизайнерської творчості в інтерпретації «дельартієських» мотивів стали цитування, асоціація, інтерпретація, стилізація, деконструкція.

Ключові слова: *дизайн одягу, комедія дель арте, постмодернізм, цитування, стилізація, асоціація, інтерпретація, деконструкція.*

ВСТУП

Ігрове начало в культурі є наскрізною темою філософського, культурологічного, мистецтвознавчого дискурсів ХХ – початку ХХІ ст. Осмислена Й. Гейзингою як основа людської цивілізації [4], у постмодерністських культурних контекстах гра проявилась як форма світосприйняття, естетичний принцип, тематичний комплекс і метод творчості, зокрема у дизайні одягу 1980–2010-х рр. Поряд із такими формами ігрової культури як карнавал, маскарад, свято, цирк, танець, предметом інтерпретації у колекціях провідних світових дизайнерів стала commedia dell'arte – італійський вуличний імпровізаційний театр масок, що існував з середини ХVІ до кінця ХVІІІ ст. та істотно вплинув на європейське театральне мистецтво наступних століть.

Попри те, що звернення до мотивів ігрової культури в дизайні одягу кінця ХХ – початку ХХІ ст. відобразило сутність постмодернізму і сформувало значущий напрям дизайнерських пошуків, її наукова концептуалізація наразі відсутня, що зумовлює актуальність пропонуваного студій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є виявлення образно-пластичних особливостей та основних типів інтерпретації мотивів *commedia dell'arte* в дизайні одягу кінця ХХ – початку ХХІ ст.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Комедія дель арте (*commedia dell'arte*) або «комедія масок» сформувалась в Італії у середині ХVІ ст. й слугувала одним із найбільш яскравих проявів ігрового начала у ренесансній культурі. Відзнаками жанру стали «антиофіційність», «антилітературність», невимушена веселість, оптимізм, сатиричність, вільна імпровізація акторів та їх взаємодія із глядачем.

Маски *commedia dell'arte* – соціально-психологічні типи, наділені усталеними психологічним характеристиками, незмінним обліком і діалектом – походили з народного карнавалу, фарсового театру та ученої комедії й утворили диференційовану систему у другій половині ХVІ ст. Загальна кількість масок перевершувала сотню і варіювалась у північних і південних регіонах Італії. За характером маски поділялись на народно-комедійні – слуг-дзанні і їхніх жіночих паралелей (Брігелли, Арлекіна, Пульчинели, Коломбіни), сатиричні – представників вищих соціальних страт (Панталоне, Доктора, Капітана, Тартальї) і ліричні – закоханих [1, с. 12–13; 2, с. 34–35]. У другій половині ХVІ – першій половині ХІХ ст. *commedia dell'arte* користувалась у Європі надзвичайною популярністю, увійшла у «золотий фонд» культури й стала предметом інтерпретацій у драматургії, поезії, живописі ХХ – початку ХХІ ст.

Звернення до образів *commedia dell'arte* у дизайні одягу 1980-х – 2010-х рр. зумовлено їх суголосністю естетичним принципам постмодернізму, властивим йому іронії та гри [2, с. 22]. Чинником актуалізації теми італійського народного театру вважаємо прагнення до інтертекстуальних творчих рішень, що збільшують змістову ємність дизайнерських образів завдяки взаємодії кількох семантичних полів. Значною мірою тенденції посприяло зростання значущості образно-художнього складника дизайну одягу і трансформація його об'єкта у відкритий до поліваріантних прочитань самоцінний мистецький твір.

З-поміж численних персонажів італійської народної комедії у її північній і південній варіаціях найбільшої популярності у дизайні одягу 1980–2010-х рр. набули інваріанти масок веселого, наївного Арлекіна, легковажної, дотепної Коломбіни і меланхолійного невдахи П'єро. Рівнями відображення «дельартівських» мотивів стали форма, конструкція, колористика костюма і принти тканин.

Так, в колекції Gianfranco Ferre haute couture осінь/зима 1995–1996 рр. модель з вузьким ліфом і спідницею-панье асоційовано з образом Коломбіни, вбранням якої з ХVІІІ ст. слугувала сукня з кольоровими ромбами, схожа на костюм Арлекіна. Значущим у конституванні образу є постмодерністське відчуття примарності кордонів серйозності та іронії, реальності і гри. Мотиви гри, маски, зміни

ролей, карнавальні витоки *commedia dell'arte* віддзеркалено у сукні Коломбіни з вузьким ліфом, спідницею на кринолінах, тонким поєднанням прохолодних зелених і біло-сріблястих барв з колекції John Galliano haute couture весна/літо 1998 р.

Характерне для постмодернізму «множинне інтертекстуальне посилання» на костюм Коломбіни, традиційне японське жіноче вбрання і стиль «New Look» зустрічаємо в колекції John Galliano haute couture весна/літо 2007 р.

Рис. 1. John Galliano. Сукня з принтом, що асоціюється з костюмом Коломбіни. Колекція haute couture весна/літо 1998 р.

Рис. 2. John Galliano. Синтез мотивів костюма Коломбіни та японського традиційного вбрання. Колекція haute couture весна/літо 2007 р.

Рис. 3. John Galliano. Колекція haute couture осінь/зима 2007–2008 рр.

Мажорна, життєствердна інтерпретація образу Арлекіна характерна для колекції John Galliano haute couture осінь/зима 2007–2008 рр. Особливістю дизайнерського рішення є «множинне інтертекстуальне посилання» на костюм персонажа *commedia dell'arte*, полотна П. Пікассо і стилістику «New Look». Так, на зв'язок із театральною маскою вказують сорочка, кальцони, комір – млинове жорно і характерний ромбовидний принт, а апеляцію до Christian Dior підкреслюють романтична вишуканість та Х-подібний силует. «Самоцитуванням» John Galliano сприймається стилізація головного убору під бікорн, поширений у колекціях дизайнера попередніх років («Наполеон і Жозефіна», haute couture весна/літо 1992 р. та ін.). Семантичної ємності моделі надають перегуки з роботами П. Пікассо «Арлекін, що оперся на лікоть» (1901), «Акробат і Арлекін» (1905), «Арлекін, що сидить» (1923).

Показовим є уведення в колекцію образу антагоніста Арлекіна П'єро як протиставлення смутку і радощів, споглядання і виру життя. Інтертекстуальний зв'язок із театральним персонажем засвідчують ренесансний берет, комір – млинове жорно і світло-вохристій балахон.

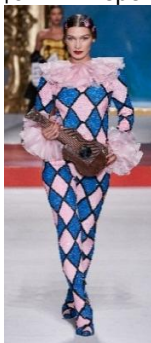

Перегуком з «овальною лінією» Christian Dior сприймається м'який силует. Відзнакою колекції є осмислення історичного костюма та образів минулих епох як «художнього ландшафту, що формував уяву Dior» [6].

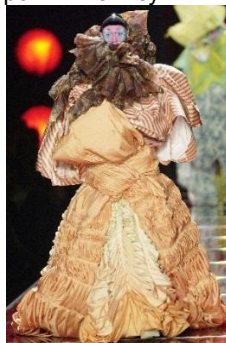
«Множинне інтертекстуальне посилання» на *commedia dell'arte*, образ Арлекіна і полотна Пабло Пікассо «Арлекін, що схилився» (1901, Метрополітен-музей, Нью-Йорк) та «Арлекін музикант» (1924, Національна галерея мистецтв, Вашингтон, США) зустрічаємо у репрезентованій на Міланському тижні моди колекції Jeremy Scott бренду Moschino весна/літо 2020 р. Особливістю дизайнерської концепції є цитування, нові контекстуалізація та інтерпретація цілісного культурного образу та асоціативні перегуки з твором живопису.

Рис. 4. John Galliano. Творча інтерпретація костюма П'єро *commedia dell'arte*. Колекція haute couture осінь/зима 2007–2008 рр.

Рис. 5. Jeremy Scott. Творча інтерпретація костюма Арлекіна. Колекція весна/літо 2020 р.

Рис. 6. John Galliano. Застосування методу деконструкції в інтерпретації костюма Арлекіна. Колекція haute couture весна/літо 2003 р.

На зв'язок Арлекіна з карнавальною всюдозволеністю і порушенням звичних меж вказують деконструкція і спотворення пропорцій в моделі з колекції John Galliano haute couture весна/літо 2003 р. Закоріненість образу в *commedia dell'arte* засвідчують хаотичні нашарування різнобарвних тканин, що нагадують комір – млинове жорно, чорний берет і театральний грим. Умотивуванням аструктурного формотворення слугує амбівалентність Арлекіна, його зв'язок із демоном Еллекеном і посередництво між світами мертвих і живих. Семантичними корелятами моделі є «деантропоцентралізація» і хаотизм постмодерністського світовідчуття.

ВИСНОВКИ

Отже, маємо підстави стверджувати, що звернення до мотивів *commedia dell'arte* є частковим проявом творчого осмислення ігрових форм культури в дизайні одягу кінця XX – початку XXI ст. Підґрунтям

слугували суголосність сміхового характеру італійського народного театру естетичним принципам постмодернізму, властивим йому іронії і грі; прагнення до інтертекстуальних творчих рішень, що збільшують змістову ємність образів завдяки взаємодії кількох семантичних полів; зростання значущості образно-художнього складника дизайну одягу і трансформація його об'єкта у самоцінний мистецький твір. Основними типами образно-пластичних інтерпретацій мотивів *commedia dell'arte* є: безпосереднє звернення до претексту; його сприйняття крізь призму творів живопису; поєднання мотивів костюмів персонажів італійського народного театру з формами японського і європейського класичного вбрання. У колекціях 1980–2010-х рр. мотиви *commedia dell'arte* знайшли відображення на рівні форм, силуетів, колористики костюма і принтів тканин. Важливим є «довершення» образів у «цілісному тексті» показів. Основними методами дизайнерської творчості в інтерпретації «дельартівських» мотивів стали цитування, асоціація, інтерпретація, стилізація, деконструкція.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дживелегов А. К. Итальянская народная комедия. Москва : АН СССР, 1954. 298 с.
2. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма (серия «Gallinium»). Санкт-Петербург : Алетейя, 2000. 347с.
3. Молодцова М. М. Комедия дель арте: история и современная судьба. Ленинград : ЛГИТМИК, 1990. 219 с.
4. Хейзинга Й. *Homo ludens*. Человек играющий. Санкт-Петербург : Издательство Ивана Лимбаха, 2011. 416 с.
5. John Galliano. FALL 2007 COUTURE. Christian Dior. Vogue.
URL: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2007-couture/christian-dior>

KOSTELNA M.

THE MOTIFS OF COMMEDIA DELL'ARTE IN THE DESIGN OF THE CLOTHES IN 1980 – 2010s

The imaginative and figurative features and the main types of interpretation of Commedia dell'Arte motifs in the design of the clothes at the end of the 20th century – the beginning of the 21st century are characterized. It is defined that the consonance of the ridiculous character of the Italian national theater with the aesthetic principles of postmodernism, the craving for intertextual creative solutions, as well as the increasing importance of the imaginative and artistic component in the design of the clothes and the transformation of its object into a valuable work of art were the basis of their actualization.

Keywords: *design of the clothes, Commedia dell'Arte, postmodernism, citation, stylization, association, interpretation, deconstruction.*